

Abonnement pour un an
300 piastres

Edition spéciale 500-piastres

Adresse:

"IDJTIHAD", Constantinople

Téléph. St. 865

XXIème ANNÉE

1 Octbre. 1925 — No 189

اجتهاد

فلسفی ، اجتماعی ، ادبی ، اقتصادی مجموعہ

آبوتمان : سنہ لکی [۲۴ نسخہ]
تورکیا ایچون ۲ ، خارج ایچون
۳ ، اعلا کاغذلسی ہ ایرادر .

ادارہ خانہ سی :

جفال اوغٹلندہ « اجتهاد نھوی »

تلفون : استانبول ۸۶۵

یکرمی برنجی سنہ

نومرو ۱۸۹ — ۱ تشر اول ۱۹۲۵

نظرندن بوايكي جهتدن هرايكي شقكده قبولي بزم ايچون
بركريك قبولي ديمكدر .

فرضا، عموم ملتلك قوللاندقري حرفلر، سهلندن
مشككنه دوغري صف، صف، ديزيلسه عربى حروفنك
اك كرى صفلر مياننده بولوناجفنه، لاتين حرفلرينكده
شيمديلك اك ايلري صفى تشكيل ايدمككنه و بناء عليه
لاتين حروفنى قبول ايتديكمز دقيقهده بر آتلايشده
راساً ايلك صفك صوكنه كچمش بولوناجفمزه شهبه
يوقسهده مادامكه بوكون معارفك سرعتله تعميمي
ايچون برنجى چاره اولارق حروفك يا اصلاحنى و يا تبديلى
آراشدير يورز، نه ايچون اساساً كنديمزك اولمايان حرفلرله
اوغراشمق جهتنه كيدييورزده فرصت بوفرستدر ديوب
لاتين حرفلرندن مكممل اولمق اوزره ديلزك اصوات،
مخارج و آهنگنه موافق برطرزده عصرى حروف ايجاد
وقولنه قالقشميورز؟ بوكا موفق اولدغمز كون حتى اك
اولك صفده كيلر بيله اك اوكنه كچمش اولمازمى يز؟ بجه
بوكون عرب حروفنى ترك ايدوب لاتين حروفنى قبول
ايتك عصره لابق براخترامى آراشدير مقسرين، عصر مزده
اورتالى تنوير ايچون الكتريق ضياى دوروركن، ياغ
مومنك استعمالندن صرف نظرله البسهرمه چت مومى
قوللانمغه قرار و يرمكه بكزر. بوكون بز، اعصار سالفه دن
بويوك بويوك علومك انكشافيله تمايز ايدن يكر منجى عصرك
ايچنده يعنى اختراعات عصرنده ياشايان برملتز. مادامكه
شو انقلاب و تجدد مزى كوكندن ياتمق ايسته يورز،
زمانك ترقياتندن استفاده ايتمكه شتاب ايله اول امرده
تام معناسيله و هر جهته استقلال مليزمه نائل اولمغه
باقالى يز. معارف جهتندن اولاجق نجات اكبر مليمز ايله
تجدد و اعتلامزه، آنجاق القابازدن باشلامقلا، روح
انكشاف و يره بيله جكز. ناعيلكه، سلطنت فرديئه عثمانيه ي
اييقسارق مدنيت و ترقى يوللرينه آديم آتمقن بزي منع
ايدن و آياق بيله كارمى كوستكله ين اواسارت زنجيرلرني
قيروب آنارق توركلك ميدان مليتنه حر اولارق آتلاق
ايسه، بوساحده يوللرمزى تنوير ايچون ده، بيله كارمى
باغلايان عثمانليجه نك اوللى بيك دردلى املاسيه حروف
مز عجمه عربيه نك كلچهلرني ده قيرارق، قلم ده نيلن دنيانك

اك ضيادار پروژم كتيفى، آرتيق تماماً حر و سربست
قلاجق اولان، آلرمزله سربستجه ياقالا يوب پارلاق
وچالاك برسير ايله مدنيت و ترقى يوللرينه هيچ دورمادن
آتيلام. او يوللرك اويله يولجىلرى اولام كهايمزده صوك
سيستم ضيادار قلم پروژم كتيفى النده طوئامايه جق بر فرد
بيله تصور اولوناماسين. بوخصوصده اويله ديو آديلى
آنارق يوله چقالمكه اوكمزده طيارملرله سفر ايتم اولان
يولجىلره يتيشم، حتى اونلرى ده كريلر ده براقنى دوشونم؛
نظرلرمز كريلر دكل هپ ايله ريلر معطوف بولونسون!..
دائماً ايلهرى يي دوشونوب ايلهرى يه دوغرى يورويهلم،
بو يوزدن اولسون، بوتون ملتلك اك اوكنه كچمرك، اك
يگيى، اك ممتاز و بختيسارلى اولمق شرفنه نائل اولمغه
چاليشام. [دوام ايدمك] دوكتور اسماعيل شكرى

عقل سليم

بحررى راهب مهليه

مبحث ۴۷ - خاير جهان، ذى ذكا بر موجود طرفندن
اداره ايدلر .

عقل سليمك منطقى بزه كوستر ييور، كه بر مؤثر حقنده
آنجاق اثرلى دلائله حكم و يريلر . بو مؤثر صورت
دائمهده اين اولارق معروف اولاييلمك ايچون دائماً اينى،
فائدهلى، لطيف اثرلر وجوده كتيتمك اقتضا ايدر. بر
مؤثركه، ايلكى و فالتى، خيرى و شرى حصوله كتيير،
او مؤثر بعضاً اينى در، بعضاً فنادر. فقط الهياتك منطقى بتون بو
شيرلى تخريب ايدىيور. اونا كوره بودنياده كوردىكمز
حادثه لر، نامتناهى بدرجهده اينى اولان بر مؤثر ك موجوديتنى
اثبات ايدر؛ و بو مؤثر اللهدر. هر نه قادار بودنيا مصائب
ايله دولو ايسه ده، هر نه قادار بودنياده اكثراً شورش
حكران ايسه ده، هر نه قادار انسانلر، كنديلرني نهن
طالعلرندن آموانين ايتمكه لر ايسه ده، ينه بز فاع اولمالى يزكه
بو اثرلر نامتناهى اينى بر مؤثر كدر؛ ايشه باقك كه بر جوق
كىمسه لر بونك بويله اولديفنه اعتقاد ايدىيورلر و يا خود اعتقاد
ايدىيور كورونيورلر !

دنياده اولوب بيتن هرشى، اك قطعى بر صورتده بزه
اثبات ايدر، كه دنيا، ذى ذكا بر موجود طرفندن اصلاً

کائنات اولادیلدیکی شیدن باشقا برشی دکدر [*]:
 کائناتده بتون ذی حس موجودات، حظ و اِل طویارلر
 یعنی بعضی کره لطیف بر صورتده بعضاً اِلیم بر طرزده
 تحریک اولونورلر. بو اثرلر، بونتیجه لر ضروریدر؛ بو اثرلر،
 کندسی خواص خصوصیه لرینه تبعاً اجرای تأثیر ایدن
 مؤثرلردن نتیجه اولارق حاصل اولور. بو اثرلر، بنم
 کندسی فطرت و ماهیتک بر نتیجه سی اولارق ضروری
 بر صورتده یا خوشمه کیدر یا کیتمز. عینی فطرت بومؤثرلرک
 بعضیلرندن صاقینایه، بونلری اورتهدن قالدیرمایه، دفع
 و ازاله ایتیه بعضیلرینی ایسه آرامایه، آرزو ایتیه، تدارک
 ایتیه مجبور ایدر. هر شیئک ضروری اولدینی عالمده
 هیچ برشیئ یارامایان، هرشیئ جریان طبیعسی تعقیبه
 ترک ایدن برالله، (طالع Destin) دن، ضروریت مشخصه دن
 باشقا برشیمیدر؟ او، کندیسنگ ده تابع ارلدینی قوانین
 عمومیه ده هیچ برشی دیکشیدرهمه ی صاغر برالله در.
 بنم لهمده آنجاق پک آز برشی یا پاق ایسته یز ذات
 Etre «ک قدرت نامتناهی سی قاچ پاره ایدر؟ بنم سعادتیه
 قارش ی لاقید اولان بر «ذات» ک نامتناهی ایلیکی، کرم
 نامتناهی سی زده؟ بانا نامحدود بر ایلیک یا پایدیلیکی
 محدود بر ایلیک یا پاق ایسته مه ی بر ذاتک توجه ی بنم
 نه مه یازار؟

مبحث ۵ — بو حیاتک مصائبه قارش ی تهئولوژیائی تسلیلرک
 بوشلغ ی. برجت، بر آخرت امید ی خیالیدر؛ خیال
 اثرندن باشقا برشی دکدر .

کریم براللهک زیر اداره سنده، نیچون بو قدار بیچاره،
 بو قدار پریشان انسانلر بولوندیغنی صور دیغمز زمان «بوعالم،
 انسانی داهامسعود برعالمه کوتورمه یه مخصوص در» دیهرک
 بز ی تسلیه ایدرلر؛ اوزره نده یاشادیغمز ارضک بر مقام
 امتحان اولدیغنی زره تأمین ایدرلر؛ نهایت «الله یا اکرز
 کندیسنه خاص اولان محال Impossibilité ی و نامتناهی

[*] کائناتک وجود و موجودیتی ضروری بوجود و موجو-
 دیت در. حکیم عمر خیام بو کسکین نظری شور باعیده افاده ایتشدر:

«هر نیک و بدی که در نهاد بشرست؛
 شادی و غمی که در قضا و قدرست،
 با چرخ مکن حواله، کاندرده عشق
 چرخ از تو هزار بار بیچاره ترست.»

اداره ایدیلیور. بر موجودک ذکاسی، درایتی حقنده،
 آنجاق، استهداف ایتدیکی مقصده واصل اولماق ایچون
 قوللاندی واسطه لرک توافقیه حکم ویره بیلیرز. دیورلر، که
 اللهک مقصدی نوعمزک سعادتیدر. مع هذا، چوق
 اضطراب چکمک، آز حظ طویماق، صوکره اولمک
 ایچون دوغان و آنجاق بونک ایچون دوغان بتون ذی حس
 موجوداتک طالعی عینی ایجاب و ضرورت Nécessité
 تنظیم ایدر. انسانک بارداغی مسرت و مرارت ایله دولودر.
 هر طرفه خیرک یاننده شر، ایلیکک یاننده فئالق واردر؛
 شورش، انتظامک یرینه کچر؛ تناسلی تخریب تعقیب ایدر،
 اکر سز بانا دیرسه کز که اللهک مقاصدی، سرائردو تعقیب
 ایتدیکی یوللرک ایچندن چیقماق، بونلری آکلاماق غیر
 ممکندر. او حالده سزه جواب ویره حکم، که اللهک ذی ذکا
 اولوب اولمادیغنی حقنده حکم ویرمک نبجه ممکن دکدر .

مبحث ۴۸ — الله لایتغیر [قیوم] اولارق طایینماز
 اللهک قیوم اولدیغنی یعنی اصلاً دیکشمز، دائماً بر حالده
 اولدیغنی ادعا ایدیورسکز! فقط اونک کشوری عد
 ایتدیکی کز بودنیاده کی دائمی استقرار سز لنی حصوله کیم
 کتیریور! بو مجهول حکمدارک حکومتی قدار صیق وظالمانه
 انقلابره معروض بر حکومت وارمیدر؟ [*]

اثرلرینه صلابت و متانت ویره جک قدار ذی قدرت،
 ولایتغیر برالله، هرشیئک دائمی قرار سزلق ایچنده بولوندیغنی
 بر طبیعتک حکمدارانی، ولایتی، اداره سی ناصل عطف
 ایدیله بیلیر؛ اکر بنی نوعم ایچون نافع اثرلرده ثابت برالله
 کورمک اعتقادنده بولونورسه بنی نوعمک معروض اول-
 بیلدیکی قهرلرده نه دورلو برالله کوره بیلیرم؟ بانا دیور-
 سکز، که تجزیه یه اونی مجبور ایدن بزم کناهلر مزدر؟ سزه
 جواب ویریرم، که بالذات سزجه، الله اصلاً لایتحول دکل
 دیمکدر، چونکه انسانلرک کناهلری تبدیل وضعیت ایتیه
 کندیسنی مجبور ایدیور. بعضاً غضبه کن، بعضاً سکونت
 بولان بر موجود علی الدوام بر حالده، علی الدوام عینی
 موجود اولابیلیرمی؟

مبحث ۴۹ — خیرل و شرلر اسباب طبیعیه ک آثار ضروریه سیدر.
 بونده هیچ برشیئ دیکشیدرهمه ی الله نه الهدر؟

[*] ک اهلکنا من قریه! — الایه —

سعادتی انسانه بخش و ابلاغ ایده مه مشدر «دیهه رك اغرمزى قاباتيرلر. بوجواب ايله ناصل اكتفاء ناصل تظمين اولونه بيلير؟ اولاً حيات آخرت: بونى فرض ايتمكه شيمدى مظهر بولوندى قلى سعادتن داها دواملى، داها صاف بر سعادته مالك اولماق ايچون، اولدوكدن صوكره انسانلرك تكرار معمر اولماق خصوصنده كى آرزولرينى [كوبا] حيز فعله چيقارمش اولان خيله سندن باشقا، بوفكر [يعنى حيات آخرت فكرى]، بر استناد كاهه مالك دكلدر، ثانياً هر شئى بيلن، مخلوقلرينك افكار و رفتارينه تماماً واقف بولونماسى ايجاب ايدن بر اللهك، بونلرك آمال و نياتندن امين اولماق ايچون بوقادار امتحانلره احتياجى اولديغنى حوصله ناصل آلابيلير. ثالثاً: قرونولوژيست [مؤرخ] لرمزك حساباتنه گوره، اوزره ننده بولونديغمز كره ارض آتى ياخود يدى ميليون سنه دنبرى موجوددر. بوزماندنبرى ملتير مختلف شكللر آلتنده لايى قطع خسران و فلاكتلره دوچار اولديلر. نوع بشرك على الدوام، مستبدلرك، فاتحلرك، قهرمانلرك، محاربه لرك، طغيانلرك، قحطلرك، مستولى مرضلرك الخ. قهرى آلتنده بيزار و پریشان ايدلديكى تاريخ بزه گوسته ريور. بوقادار اوزون محتلر، و ظلماننه آفات و مصائب، الوهيتك نيات خفيه سى حقنده بى تأمين ايدمك ماहितده ميدر؟ بوقادار دواملى، بونجه فناقلر، بونجه مصيبتلر، لطف الوهيتك بزه حاضر لادينى استقبال حقنده يوكسك بر فكر و يررمى؟ رابعاً: اكر بزه تأمين ايدليك ايسته نيلديكى كيبى الله، كريم، خيرخواه و خيركار ايسه، انسانلره سعادت سرمديه و ركمسزين، هيسچ اولمازسه فائى مخلوقاتى، بودنياده نائل اولابيله جكلرى درجه ده، بر سعادته مظهر ايدم مزى ايدى؟ مسعود اولماق ايچون نامتناهى ياخود الهى بر سعادته محتاجى بزه خامساً: اكر الله، بودنياده انسانلرى، مسعود اولدو قلى درجه دن فضله مسعود ايدم مدهدى ايسه، زاهدلرك ناقابل تصوير ولايزال بر حظ و نعمته نائل اولاجا قلى ادعا ايديلن (جنت) اميدى نه اولور؟ اكر الله عقلمرك ايره بيله جكى يكانه مأوا اولان كره ارضى فناقلردن محافظه ايدم مده مش و ياخود محافظه ايتك ايسته مده مش ايسه، حقنده هيسچ بر فكر مز اولمايان ديكر دنيايى [يعنى عالم آخرتى] شر و مصائب دن

مصون بولوندورم بيله جكينه و ياخود مصون بولوندورماق ايسته بيله جكينه سبب تصور ايدم بيلير؟ Lactance [*] نظراً، ايكي بيك سنه اول Epicure ديمشدر، كه «الله، يا فناغه مانع اولماق ايسته يور فقط فنالنى منع ايتمه بيه مقتدر اولاميور؟ ياخود مقتدر اولابيلير فقط مانع اولماق ايسته ميور؟ ياخود فنالنى نه ايسته ميور نه مانع اوليور؟ ياخود ده فنالنى الله هم ايسته ميور هم ده منعه قادر اوليور. اكر الله فنالنى، منعه قادر اولماق سزين، ايسته يورسه الله عاجزدر؟ اكر الله فنالنى منعه مقتدر اولدينى حالده منع ايتك ايسته ميورسه شو حالده اونا عطف ايديله مده سى مجبورى طوتولان بر شيرلرك قارشيسنده بولونيورز ديمكدر. اكر الله فنالنى هم منعه غير قادر بولونيور هم ده بونا مانع اولماق ايسته ميورسه بوتقديرده هم عاجز هم بدخواه اولور و بناء عليه الله اولماز؟ اكر الله فناغك منعى ايسته يور و بونى منعه ده مقتدر اوليورسه او حالده فناقى بزه دن گليور؟ ياخود الله فناغك تكوننه نيچون مانع اوليور؟ ايكي بيك سنه بى متجاوز بر مدتدنبرى عقول سليه اربابى بومشكلرك معقول بر حلى بكه يور. خواجه لر، پاپاس لر، خاخم لر الخ. ايسه بزه بومشكلركك آخاق آخرتده حل ايديله بيله جكنى اوكره توب طور ييورلر.

[*] Firmianus Lactantius اسلوبك صافيتى سبيله Le Ciceron chrétien لقبى آلمش اولان بر خريستيانلى مدافعيدر. 225 سنه ميلاديسنده، اغلب احتمال Trève ده وفات ايتشدر. باشليجه اثرى: «تكون البشر De la formation de l'homme» در. ع. ج

احفاد ادرا كه

قايلار اكوانى بر آغوش معظم اولدم:

أكدم اشفاق، مسافاته خصوصت چيهر ك؛

صونولور روحكزه كوثر عرفان و وفا

كچديكم وادى كفرانده صوسزلى ايجهر ك!

عبدالله جودت

۱۴ آغستوس ۱۹۲۳